

Denk als een geit

Als je bijen, vlinders en vogels blij wilt maken, vergeet dan zo snel mogelijk de traditionele snoeiregels, betoogt Wankja Ferguson.

Tekst en beeld Wankja Ferguson Illustraties Jenny Lindhout

Bijenhotels, we kennen ze inmiddels allemaal. Gecreëerd door de mens om bijen te helpen. Heel nobel natuurlijk, en nuttig. Solitaire bijensoorten zoals rosse metselbij, behangersbij, tronkenbij en grote klokjesbij zijn er dol op. Elke zichzelf respecterende tuinier heeft er tegenwoordig wel een in zijn tuin. En omdat er inmiddels zo veel van dat soort hotels in omloop zijn, zou je haast gaan denken dat bijen enkel en alleen nestelen in bijenhotels. Onzin natuurlijk. Bijen zijn niet altijd afhankelijk geweest van kunstmatige onderkomens. Veel langer niet dan wel zelfs.

Als ze niet inchecken in een bijenhotel, gaan ze voor holten van takjes en twijgen van struiken en verhoude planten. Denk aan de braam, vlier, maar ook de vlinderstruik en andere gesnoeide struiken en bomen. Bijen kunnen alleen niet door de wanden van planten heen knagen, zelfs meestal niet door de wand van bijvoorbeeld fluitenkruid of koningskaars.

Hoe zit dat dan? Hoe nestelen ze dan in de natuur? Wel, het blijkt dat ze daarvoor de beschikking hebben over hongerige hulptroepen: niet al te kieskeurige knabbelende grazers die een

struik als ontbijt, lunch of diner nuttigen. Is de honger gestild, dan blijven vaak takjes en stengels met gaatjes achter.

Kapstokjes

Wij mensen zijn gewend om een vlier netjes bij een knoop te snoeien, dat wordt ons zo geleerd en het staat ook in alle boeken. Een grazer houdt daar natuurlijk helemaal geen rekening mee. Die bijt gewoon waar het 'm uitkomt. Zo ontstaan er 'kapstokjes' van verschillende lengtes. Het merg dat in takjes kan zitten halen bijen en andere insecten er zelf uit. Bij fluitenkruid, kaars en teunisbloem is dat niet eens nodig. Als een koe, geit of konijn daar de kop van afbijt, blijft er een stengel met een holte achter. Voor bramen, frambozen en riet geldt hetzelfde.

In jouw tuin komt er in de regel geen koe, geit of konijn langs, maar wil je toch natuurlijke nestelplaatsen creëren, dan kan dat. Met behulp van de snoeischaar, maar met de benadering van een grazer. Knip takken zó af dat er openingen ontstaan, het liefst gericht op het zuiden. 'Kapstokjes' mogen en zijn zelfs gewenst, want hoe langer de nestgelegenheden, hoe beter het is voor bijen. Bramen zijn helemaal fraai, want die bevatten geen knopen. ►

De bij kan daardoor tot op elke gewenste diepte nestelen. Snoei dus niet alle takken van de bramen tot op de grond af, maar laat er een aantal staan, tot zo'n 50 tot 60 centimeter hoogte. Moeten de takken dan niet horizontaal staan, vraag je je misschien af? Nee, dat hoeft niet. Een bij heeft daar totaal geen moeite mee. Als-ie er maar in kan, dat is voor hem het belangrijkste. Bovendien: in de natuur liggen ook niet alle takjes netjes horizontaal.

Nestmateriaal

Je zult zien dat de bij, net als bij een bijenhotel, de takken met nestmateriaal gaat vullen. De rosse metselbij gebruikt klei of leem, de tronkenbij hars en steentjes, de bladsnijdersoorten vullen de stengels met blaadjes van diverse planten en de grote wolbij gaat aan de slag met plantenharen.

Houd er wel rekening mee dat als een bij in een afgeknipte tak of stengel nestelt, er pas in de loop van het volgende jaar weer een nieuw bijtje uitkomt, dat er gedurende de winter inzit als larve of pop - ook vaak in het voorjaar nog. Haal de afgeknipte takken of stengels dus niet weg, geef de bijtjes de kans uit te vliegen. Zet stengels van planten desnoods in een soort schoof op een licht beschaduwde plek weg, nadat je ze aan de onderkant hebt afgeknipt. Stengels met holten of merg met een doorsnee van ongeveer 1,5 tot 10 millimeter zijn goed. Zelfs in dunne rozenstengels wordt genesteld.

Iedereen blij

Dan iets anders: bloemen en vruchten. Bijen en ook vlinders maken daar graag gebruik van en in hetzelfde najaar lusten vogels graag de zaden en vruchten. Hoe kan je nou zo snoeien dat je iedereen tevreden stelt?

Snoei struiken zó dat het geen strak geschoren bolletjes zijn, maar losse struiken met bloei, waar later in het jaar de vruchten of zaden aan komen. Dat betekent niet dat je helemaal niet kan snoeien, alleen niet alles tegelijk.

Je kunt een bessentak ook best wat hoger afknippen.

Nestje van de tuinbladsnijder in een kapstok van een vlier.

Elke bijensoort gebruikt weer andere materialen voor z'n nest.

Je kan elk jaar of eens in de twee jaar een paar oude takken weghalen om de struik ruimte te geven, en hem tegelijkertijd ook niet te veel uit z'n krachten te laten groeien. Laat wel steeds een aantal takken staan. Op die manier kan je stelselmatig én bloei én vrucht in een struik of boom krijgen. En dan maak je bijen, zweefvliegen, vlinders én vogels blij. Als je van de hazelaar altijd een paar oudere takken laat staan, maak je ook eekhoorns blij; hazelnoten komen namelijk niet aan heel jonge takken.

Tweehuizig

Bij de wilgen is het een verhaal apart. Negen van onze bijensoorten halen hun stuifmeel exclusief van de wilgen en niet van andere planten. Dat zijn zogenaamde stuifmeelspecialisten. De grijze zandbij, die in het voorjaar vliegt, is er een van. Nu hebben we in Nederland, dat eigenlijk van nature een land is met veel wilg, redelijk wat verschillende wilgensoorten, en alle wilgensoorten zijn tweehuizig - dat wil zeggen dat de mannelijke en vrouwelijke bloemen niet op dezelfde boom zitten. De mannelijke wilg levert veel stuifmeel, de vrouwelijke nectar. De stuifmeelspecialisten zijn blij met beide en ook met de verschillende soorten, want dan is er meer spreiding in de bloeitijd. Solitaire bijensoorten vliegen gemiddeld genomen lang niet zo ver van hun nest als honingbijen. Ze vliegen vaak niet meer dan zo'n

500 meter en de kleinste soorten vliegen niet meer dan 150 meter. En ze hebben elk jaar weer bloei van de wilgen nodig, dus ze zullen er in de regel vlakbij nestelen (in de grond). Het betekent dat het voor deze bijensoorten goed is de wilgen gefaseerd te knotten, zodat er elk jaar bloei is. Bijvoorbeeld een op de drie of een op de vier bomen snoeien en de rest met rust laten.

In fases

'Gefaseerd werken' is een gevleugelde term voor de bijen, maar ook voor vlinders. De sleedoornpage bijvoorbeeld, zet tussen augustus en september haar eitjes af op de sleedoorn, in een oksel van een takje van twee of drie jaar oud. Snoeien is dus goed. De eitjes overwinteren er de hele winter en pas in het voorjaar komen de rupsjes eruit. De eitjes zijn echter zó klein dat je ze nauwelijks opmerkt. Ook bij het snoeien van sleedoorn geldt daarom: gefaseerd snoeien. Dus een deel wel en een deel niet, en afwisselend in verschillende jaren telkens een ander deel wel en niet. Ook de eikenpage of bruine eikenpage zetten op deze manier hun eitjes af, de laatste doet dat op eikenhakhout - relatief dicht bij de grond. Voor de bessenglasvlinder kun je een paar oude takken van de bessenstruik laten staan. Ook hier kan de kop eraf geknipt worden, dan kan de vlinder er als pop in overwinteren, of er kan een bijtje in gaan nestelen. *

WIE IS WANKJA FERGUSON?

Wankja Ferguson is eigenaar van Vlinder er Bij, een bureau voor eco ontwerp en beplantings- en beheeradvies. In samenwerking met S-kwadraat verzorgt zij ook cursussen over dit onderwerp. Zie voor meer info vlindererbij.nl.

Je kunt een tak ook net onder een knoop afknippen.

Bladsnijder in een holle stengel.

Eitje van de sleedoornpage op een tak van de sleedoorn.